

دستورالعمل اجرایی پروژه حفظ و حراست و توسعه پرورش بز مرخز در سال ۱۴۰۴

ضرورت اجرای پروژه :

موهر، پس از پشم، دومین الیاف دامی ارزشمند در دنیا است که در ایران به‌طور انحصاری از بز نژاد مرخز به‌دست می‌آید. این نژاد به‌دلیل رنگ‌بندی متنوع، کیفیت ممتاز الیاف و جایگاه فرهنگی خود، اهمیت ویژه‌ای دارد. با این حال، کاهش جمعیت، تلاقی‌های غیرکنترل‌شده و افزایش ضریب همخونی، این نژاد را در معرض خطر انقراض قرار داده است. همچنین، تلاقی با سایر نژادها می‌تواند منجر به از بین رفتن ویژگی‌های ژنتیکی منحصر به‌فرد آن شود. در نژادهای تولیدکننده موهر، ویژگی‌هایی چون اندازه بدن و سرعت رشد، علاوه بر افزایش کیفیت الیاف، در تولید گوشت نیز مؤثر هستند. با این حال در سیستم‌های مرتعی، به‌جای تمرکز بر افزایش وزن دام، مدیریت بهینه مراتع و ارتقاء بهره‌وری در واحد سطح توصیه می‌شود. بنابراین با توجه به موارد مطرح شده و الزام قانونی ماده ۱۷ قانون نظام جامع دامپروری کشور به منظور حفظ و حراست از منابع ژنی دامهای بومی کشور؛ اجرای پروژه حفظ و حراست بز مرخز ضرورت دارد.

برای جلوگیری از انقراض بز مرخز، شناسایی گله‌های خالص، ثبت اطلاعات شجره، مدیریت دقیق جفت‌گیری و ایجاد ارتباط ژنتیکی بین گله‌ها ضروری است. این اقدامات در کنار ایجاد راه اندازی زنجیره تولید مناسب می‌تواند موجب افزایش بهره‌وری و پایداری در پرورش بز نژاد مرخز شود.

این برنامه نیازمند همکاری منسجم و مستمر میان نهادهای مرتبط از جمله معاونت بهبود تولیدات دامی، سازمان امور عشایر، سازمان دامپزشکی و سایر دستگاه‌های اجرایی و اعتباری کشور می‌باشد. بعلاوه با توجه به محدودیت اعتبارات ملی، موفقیت این طرح مستلزم جلب مشارکت معاونت بهبود تولیدات دامی استان، بهره‌گیری از منابع مالی استان و استفاده از توانمندی کارشناسان محلی خواهد بود.

اهداف مهم و محوری پروژه:

۱. افزایش اندازه جمعیت بز مرخز و جلوگیری از خطر انقراض
۲. توسعه پرورش و بهبود مدیریت در گله‌های خالص پرورش دهنده بز مرخز
۳. ایجاد اشتغال بطور مستقیم و غیر مستقیم

نتایج مورد انتظار پس از انجام پروژه:

۱. حفظ ذخایر ژنتیکی بز مرخز به شکل پایدار و اقتصادی.

شرح عملیات:

تمرکز اصلی این پروژه بر حفظ و حراست از بز مرخز و با مشارکت فعال گله‌دارهای خالص پرورش دهنده نژاد مربوطه می باشد. در گام نخست، فرآیند هویت‌گذاری و ثبت دقیق مشخصات دام‌ها باید به‌طور کامل انجام شود و سپس به منظور جلوگیری از خطر همخونی، جفتگیری‌ها به صورت کنترل شده و با ثبت مشخصات دام‌های مولد انجام پذیرد. بدین صورت که بر اساس اطلاعات دامدار، ماده‌ها و نرهای غیر خویشاوند (حتی الامکان از جفتگیری پدر و دختر و خواهر و برادران تنی، جلوگیری بعمل آید) با هم جفتگیری کرده و نتاج آنها به‌طور دقیق ثبت مشخصات گردند.

نکته: به منظور جلوگیری از انقراض، شناسایی گله‌های خالص، ثبت اطلاعات شجره‌نامه، مدیریت اصولی جفت‌گیری و ایجاد ارتباط ژنتیکی بین گله‌های خالص از طریق دام مولد یا مواد ژنی با رعایت پروتکل بهداشتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در ضمن اطلاعات مربوط به شجره، تاریخ جفت‌گیری و زایش، وزن الیاف و سایر شاخص‌های مهم با دقت جمع‌آوری و در سامانه اصلاح نژاد دام سبک مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور ثبت گردد. بر اساس داده‌های جمع‌آوری‌شده، انتخاب والدین نسل بعد با در نظر گرفتن درصد حذف و جایگزینی صورت پذیرد و برنامه جفت‌گیری نیز بر پایه روابط خویشاوندی طراحی شود تا دام‌هایی با بیشترین فاصله خویشاوندی برای آمیزش انتخاب گردند.

الف: شرح وظایف پیمانکاران:

۱. پیمانکار بایستی حداقل دارای مدرک کارشناسی دامپروری یا دامپزشکی بوده و از دانش فنی کافی جهت واگذاری امور اجرایی پروژه برخوردار باشد و در جلسات توجیهی برای آغاز عملیات اجرایی پروژه شرکت نمایند.
۲. همکاری با معاونت بهبود تولیدات دامی استان در شناسایی گله‌داران توانمند جهت اجرای پروژه.

۳. پیمانکاران موظف هستند لوازم مورد نیاز برای ثبت مشخصات (شماره گوش استاندارد ۱۵ رقمی، مطابق با دستورالعمل مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی)، لوازم رکوردگیری اعم از باسکول و ترازوی توزین دام را در اختیار داشته باشند.

۴. پیمانکاران موظف به انجام عملیات ثبت مشخصات برای کلیه دام های تحت پوشش بعنوان گام اولیه در اجرای می باشند.

۵. پیمانکاران موظف است در هنگام اجرای عملیات همزمان سازی فحلی، تلقیح و زایش دامها به گله های تحت پوشش مراجعه نموده و با همکاری دامدار، رکورد همزمانی، تلقیح (جفتگیری) و زایش و .. را رکورد گیری نمایند.

۶. پیمانکاران موظف هستند کلیه اطلاعات شجره و صفات رکوردگیری شده را با نظارت معاونت بهبود تولیدات دامی استان در سامانه اصلاح نژاد دام سبک مرکز اصلاح نژاد ثبت نمایند.

۷. پیمانکاران موظف هستند رکوردبرداری و ثبت اطلاعات پروژه را مطابق با فرمت سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد و بر اساس موارد ذیل انجام دهند:

- ۱) ثبت گله و دریافت کد گله
 - ۲) هویت گذاری و ثبت مشخصات دام های تحت پوشش در سامانه مرکز اصلاح نژاد
 - ۳) ثبت اطلاعات مربوط به تاریخ جفتگیری، زایش، چندقلوزایی و ..
 - ۴) ثبت کلیه اطلاعات شجره مربوط به والدین (پدر و مادر) و نتاج
 - ۵) ثبت مشخصات دام های حذفی و انتقالی در گله ها
۸. پیمانکاران موظف هستند پیشرفت فیزیکی پروژه را تحت عنوان گزارش عملکرد مطابق با دستورالعمل پروژه تهیه و به صورت گزارشات فصلی به معاونت بهبودتولیدات دامی استان ارسال نماید.

۹. پیمانکاران موظف هستند نسبت به انجام همکاری و هماهنگی لازم با کارفرما در تشکیل و برگزاری کلاسهای آموزشی - توجیهی برای دامداران و کارشناسان ذیربط و تحت پوشش اقدام نماید.

۱۰. مسئولیت صحت و دقت انجام کامل شرح عملیات پروژه و ثبت نتایج آنها بر عهده پیمانکاران می باشد.

ب: شرح وظایف معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان :

۱. انتخاب پیمانکار توانمند، علاقمند و تحصیلکرده دامپروری و عقد قرارداد همکاری با ایشان.

۲. انتخاب صحیح گله دار و دامهای تحت پوشش با همکاری پیمانکار.

۳. نظارت بر کلیه شرح وظایف پیمانکار و گله داران تحت پوشش و مسئولیت های مربوطه.

۴. هماهنگی و معرفی پیمانکار به مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور

ج: انتخاب پرورش دهنده واجد شرایط:

۱. اولویت با پرورش دهندگانی می باشد که زمین کشاورزی جهت تامین بخشی و یا تمام علوفه مورد نیاز گله پرورشی خود را دارا می باشند.

۲. ساختمان و تاسیسات گله دار باید از لحاظ بهداشتی، ظرفیت دام مولد، ترکیب گله و جفت گیری کنترل شده مناسب باشد.

۳. بزهای مولد گله بایستی خالص و از تیپ و جنه مناسبی برخوردار باشند و باید دارای هویت و ثبت مشخصات باشد.

۴. گله باید دارای کد گله بوده و اطلاعات هویت آن در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور ثبت باشد.

جدول کمک هزینه به ازای هر راس بز مولد مرکز برای اجرای پروژه در سال ۱۴۰۴

ردیف	شرح عملیات	هزینه (تومان)
۱	ثبت مشخصات با استفاده از شماره گوش های ۱۵ رقمی با توجه به دستور العمل برنامه نرم افزاری جامع مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی برای مولدین و بزغاله ها و ورود اطلاعات در برنامه نرم افزاری	۶۰۰ هزار تومان به ازای هر رأس
۲	خرید سیدر یا اسفنج و هورمون	
۳	همزمان سازی فحلی	
۴	رکورد گیری و ورود ثبت اطلاعات در سامانه مرکز اصلاح	
۵	هزینه های لوازم مصرفی، کسورات، بیمه، مالیات و پیش بینی نشده و حق برون سپاری	

توجه: مطالعه این دستور العمل برای مسئولین پروژه و کارشناسان استانی؛ پیمانکاران و گله داران تحت پوشش ضروری بوده و موفق نشدن در اجرای صحیح پروژه به دلیل عدم اطلاع از مفاد آن تحت هیچ شرایطی قابل توجیه نیست.